

Przegląd Regionalny 2013

Województwo Lubelskie

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Podstawowe dane dotyczące województwa

Województwo lubelskie położone jest na wschodzie Polski. Jego powierzchnia wynosi 25122 km² (8% całego obszaru Polski) i jest ono trzecim co do wielkości województwem. Liczba ludności wynosi 2 156 150 osób (stan na 31 XII 2013). Lubelszczyzna jest dosyć słabo zaludnionym obszarem, pod względem gęstości zaludnienia znajduje się na 12 miejscu w kraju (86 os./km²). Województwo lubelskie charakteryzuje się bardzo niskim wskaźnikiem urbanizacji. W miastach zamieszkuje 46,2% ogółu ludności. W porównaniu z rokiem poprzednim wskaźnik urbanizacji zmniejszył się o 0,2 p.p. (46,4% w 2012 r.). Największym miastem pod względem liczby ludności jest miasto Lublin, gdzie zamieszkuje 16,1% wszystkich mieszkańców województwa.

Podstawowe dane makroekonomiczne

W 2008 roku województwo lubelskie wytworzyło PKB o wartości 50 297 mln zł, co stanowiło 3,9% wartości PKB dla całego kraju, natomiast w 2011 r. PKB kształtowało się na poziomie 58 544 mln zł (3,8% PKB krajowego). Biorąc pod uwagę wskaźnik PKB per capita (w zł) w latach 2008 -2011 nastąpił jego znaczący wzrost z 23 249 zł do 26 919 na osobę. W latach 2009-2011 nastąpił wzrost obydwu wskaźników o 16%. Porównując sytuację makroekonomiczną w regionie na tle krajów UE warto odnotować wzrost wskaźnika PKB per capita w PPS UE-28 co pozwala na spojrzenie na lubelską gospodarkę w szerszym kontekście. W 2007 r. wskaźnik kształtował się na poziomie 37%, a w roku 2010 r. osiągnął poziom 42% średniej unijnej.

Jednym z czynników determinujących rozwój regionu jest odpowiedni poziom wydajności pracy mierzony wskaźnikiem wartości dodanej brutto na 1 pracującego. Od 2008 r. do 2011 r. w województwie lubelskim zaobserwowano wzrost tego wskaźnika o 20%.

W 2008 r. WDB na 1 pracującego wynosiła 56 168 zł, zaś w 2011 r. na jednego pracującego przypadało 67 241 zł wartości dodanej brutto. W 2008 r. w sekcji A: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybołówstwo wytworzono 6,6% całkowitej WDB dla województwa we wszystkich sekcjach i do 2011 roku udział ten wzrósł do poziomu 8,7%. Udział WDB wytworzony w przemyśle (sekcje: B, C, D, E) wyniósł odpowiednio 19,9% w 2008 r. i 19,7% w roku 2011. W sekcji F: budownictwo w 2008 r. wytworzono 7,5% regionalnej WDB i w kolejnych latach wartość ta ustabilizowała się na poziomie 7,7%,. Największy udział WDB wytworzony w sekcji: 'handel i naprawa pojazdów samochodowych...'¹. W 2008 r. udział WDB dla tej sekcji stanowił 28,3% ogólnej WDB, a w roku 2011 zaobserwowano niewielki wzrost udziału do poziomu 28,4%. W obszarze 'działalność finansowa i ubezpieczeniowa...'² udział wskaźnika WDB na przestrzeni lat 2009-2011 sukcesywnie się obniżał, z poziomu 11,1% w roku 2008 aż do 8,9% w roku 2011. Dosyć duży udział w strukturze WDB odnotowuje się w sekcjach: pozostałe usługi (sekcja M, N, O, P, Q, R, S, T, U, W). W 2008 r. wyniósł on 26,6%, a w roku 2011 kształtował się na poziomie 26,8%. Analizując powyższe wskaźniki wyraźnie zaobserwować można istotny wpływ rolnictwa oraz usług nierynkowych na gospodarkę regionu.

¹ Handel, naprawa pojazdów samochodowych, transport i gospodarka magazynowa, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja (sekcje G, H, I, J).

² Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości (sekcje K, L).

Ponoszenie nakładów na środki trwałe znacząco wpływa na wzrost gospodarczy, a przede wszystkim na poprawę innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw.³ Od 2008 r. do 2011 r. w województwie lubelskim dynamika wartości nakładów brutto na środki trwałe (ogółem) wyniosła 130%. Analizując dynamikę według rodzajów działalności PKD 2007 w latach 2008-2011 zaobserwowano jej wzrost w prawie wszystkich sekcjach PKD. Istotny spadek dynamiki wystąpił w sekcji O (działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca), gdzie dynamika względem roku 2008 wyniosła 61%. Minimalny spadek dynamiki widoczny był również w sekcji A (Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo). W latach 2008-2011 największą dynamikę zaobserwowano w sekcji I (działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi), a wyniosła ona 404%. Do sekcji, w których zaobserwowano wzrost dynamiki nakładów brutto na środki trwałe, należą sekcja B (górnictwo i wydobywanie - 239%), a także sekcja R (działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją – 237%).

Zmiany w zakresie wyposażenia regionu w infrastrukturę społeczną

Jednym ze wskaźników obrazujących stan wyposażenia regionu w odpowiednią infrastrukturę społeczną jest odsetek dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego w wieku 3-5 lat w tej grupie wiekowej. W latach 2009-2012 dynamika tego wskaźnika wyniosła 125%. W 2009 r. do placówek wychowania przedszkolnego uczęszczało 52,5% dzieci, zaś w 2012 r. 65,7% dzieci w wieku 3-5 lat było objętych wychowaniem przedszkolnym. Na Lubelszczyźnie widać wyraźnie zarysowany pozytywny trend rozwoju edukacji przedszkolnej, który ma swoje przełożenie na poprawę kształcenia oraz zmniejszenie wykluczenia edukacyjnego dzieci mieszkających na wsi.⁴

Do infrastruktury społecznej mającej wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców zalicza się także ilość łóżek w szpitalach ogólnych na 10 tys. ludności. Na przestrzeni lat 2009-2012 wskaźnik ten zwiększył się z 53,2 w roku 2009 do poziomu 54,7 łóżek na 10 tys. ludności w 2012 r.⁵

Bardzo ważnym wskaźnikiem ilustrującym poziom rozwoju regionu w obszarze nauki, jest ilość studentów przypadająca na 10 tys. mieszkańców. Od 2010 r. do 2013 r. wskaźnik obniżył się o 15%. W roku 2010 na 10 tys. mieszkańców przypadało 466 studentów, a w 2013 r. było ich 398. Jednym z powodów zmniejszenia liczby studentów w województwie lubelskim – poza ogólnymi trendami demograficznymi było wejście w życie ustawy „Prawo o szkolnictwie wyższym”, która egzekwuje opłaty od osób studiujących na dwóch lub więcej kierunkach. Możliwość podejmowania nauki na uczelniach wyższych w innych krajach, powoduje napływ do woj. lubelskiego obcokrajowców, którzy coraz częściej wybierają lubelskie uczelnie. Na początku roku akademickiego 2013/2014 liczba cudzoziemców była o 23,1% wyższa niż w roku akademickim 2012/2013, a ponad połowę ogólnej liczby studentów z innych krajów, stanowili Ukraińcy.⁶ Od 2009 r. do 2012 r. zaobserwowano jednocześnie przyrost liczby absolwentów o 8%.

³ Wskaźniki zrównoważonego rozwoju Polski, GUS, Katowice 2011, s. 75.

⁴ Wskaźniki zrównoważonego rozwoju Polski, GUS, Katowice 2011, s. 50.

⁵ Rocznik Statystyczny Województw 2010, 2011, 2012 i 2013.

⁶ Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2013/2014, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2014.

Zmiany w zakresie wyposażenia regionu w infrastrukturę techniczną

W województwie lubelskim infrastruktura drogowa jest dosyć słabo rozwinięta. Długość dróg ekspresowych i autostrad na przestrzeni lat 2009-2011 kształtowała się na niezmiennym poziomie 4,2 km, aż do roku 2012, w którym wartość zwiększyła się do poziomu 12,1 km. Dynamika przyrostu długości dróg osiągnęła wartość 288%. Jest to spowodowane niską - jak wskazano wyżej - wartością bazową oraz rozpoczęciem budowy drogi ekspresowej S17 i S12.

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się zjawisko stopniowego zmniejszania długości linii kolejowych mierzonej na 10 tys. ludności. W 2009 r. na 10 tys. osób przypadało 5 km linii kolejowych, a w latach 2010-2012 ich długość zmniejszyła się do poziomu 4,8 kilometrów. Gęstość linii kolejowych na 100 km² w 2009 r. kształtowała się na poziomie 4,3 km, a w roku 2012 - 4,2 km/100 km².

Istotnymi elementami infrastruktury technicznej są także lotniska. W grudniu 2013 r. minął rok funkcjonowania Portu Lotniczego Lublin S.A. W tym okresie obsłużono 188 369 pasażerów. Liczba pasażerów rejsów business aviation wyniosła 1,1 tys., natomiast rejsów czarterowych 6,8 tysięcy. Port obsługuje już 8 połączeń, w tym uruchomione ostatnio połączenie z Lublina do Frankfurtu (w klasie biznesowej i ekonomicznej). Ze statystyk wynika, że około 5% ogólnej liczby pasażerów stanowili mieszkańcy Ukrainy.

Infrastruktura komunalna

W województwie lubelskim w 2009 r. długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosiła 4 099,4 km i wzrosła do 2012 r. do 5 323,9 kilometrów. Ilość osób korzystających z sieci kanalizacyjnej względem średniej krajowej jest na dużo niższym poziomie. W 2009 r. tylko 46,6% wszystkich mieszkańców miało dostęp do sieci kanalizacyjnej. Do 2012 roku udział mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej wzrósł do poziomu 49,3%. Liczba osób korzystających z sieci wodociągowej na przestrzeni lat 2009-2012 nieznacznie się zwiększyła. W 2009 r. osoby mające dostęp do wodociągów stanowiły 80,8% całkowitej liczby ludności, zaś w roku 2013 wskaźnik ten wyniósł 81,7%. Na wartość badanych wskaźników duży wpływ ma liczba miejscowości wiejskich na Lubelszczyźnie, których mieszkańcy często pozbawieni są dostępu do wyżej wymienionych urządzeń sieciowych.

Infrastruktura turystyczna i kulturalna

W 2010 r. liczba miejsc noclegowych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania na 10 tys. ludności wyniosła 9,31 i do roku 2013 spadła do 9,11. Zainteresowanie mieszkańców ofertą kulturalną można zbadać analizując dane dotyczące liczby widzów i słuchaczy w teatrach i instytucjach muzycznych na 1000 ludności. Na przestrzeni lat 2010- 2013 ich liczba obniżyła się. W 2010 r. na 1000 ludności przypadało 107,3 widzów zaś w 2013 r. zaobserwowano obniżenie się tego wskaźnika do poziomu 87,4 osób.

Konkurencyjność gospodarki

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

W województwie lubelskim na koniec 2013 r. do rejestru REGON wpisanych było 169,6 tys. podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu do roku poprzedniego ich ogólna liczba wzrosła o 2,2% (166 tys. w 2012 r.). Od 2010 roku liczba podmiotów gospodarki narodowej wzrastała, z wyjątkiem roku 2011, kiedy nastąpiło wykreślenie niektórych podmiotów na skutek aktualizacji danych z rejestru PESEL oraz podmiotów wykreślonych z Krajowego Rejestru Sądowego. Na podstawie danych z początku 2014 roku warto także zwrócić uwagę na fakt, że swoją działalność kontynuuje aż 94,3% ogólnej liczby jednostek zarejestrowanych w 2013 roku.⁷

Ilość podmiotów gospodarczych wpływa bardzo istotnie na poprawę alokacji zasobów, pozytywne zmiany na lokalnym rynku pracy poprzez stworzenie nowych miejsc pracy, wprowadzanie nowych produktów i usług, które przyczyniają się do wzrostu PKB dla całego województwa.

Bardzo ważnym wskaźnikiem jest liczba podmiotów gospodarki narodowej wpisana do rejestru REGON przypadająca na 10 tys. mieszkańców. Wskaźnik ten pozwala ocenić poziom przedsiębiorczości w regionie. Obserwuje się coroczny wzrost przedsiębiorczości wśród mieszkańców Lubelszczyzny. Wskaźnik ten każdego roku wzrastał (za wyjątkiem roku 2011). W 2013 roku na 10 tys. mieszkańców województwa przypadało 787 podmiotów (przy średniej krajowej 1057) przy 753 podmiotach na 10 tys. mieszkańców w roku 2010.

Analizując sekcje PKD, w 2013 r. najwięcej podmiotów podejmowało działalność w sekcji handel i naprawa samochodów (29%) oraz w budownictwie (11,9%). Z uwagi na dużą liczbę podmiotów funkcjonujących w powyższych sekcjach, występuje wśród nich bardzo duża konkurencja. Niektóre jednostki zdecydowały się na zaprzestanie swojej działalności.

O konkurencyjności przedsiębiorstw przemysłowych w regionie świadczy m.in. wysokość udziału przychodów ze sprzedaży na eksport w sprzedaży ogółem. W 2010 r. województwo lubelskie uplasowało się na 15 pozycji w kraju z wynikiem 1,4%, natomiast w 2012 r. wysokość udziału wzrosła do poziomu 2% (również 15 miejsce). Przedsiębiorstwa w regionie swoją ofertę kierują przeważnie do konsumentów w społecznościach lokalnych lub krajowych, a bardzo rzadko decydują się na eksport swoich produktów za granicę. Związane jest to z mniejszymi możliwościami finansowymi. Odpowiednie zasoby finansowe pozwoliłyby na wprowadzanie innowacji i tym samym zwiększyłyby się szanse na wejście na rynki zagraniczne. Proces internacjonalizacji przedsiębiorstw lubelskich nie jest tak zintensyfikowany jak w innych województwach.

Przedsiębiorstwa, które chcą być konkurencyjne, powinny wprowadzać nowe produkty, bądź też ulepszać uprzednio wyprodukowane. Na Lubelszczyźnie większość podmiotów gospodarczych nie decyduje się na wprowadzanie innowacji produktowych. W ostatnich latach nastąpił spadek udziału przychodów ze sprzedaży wyrobów nowych lub istotnie ulepszonych z poziomu 11,42% w 2008 r. do 7,38% w roku 2012. Jedną z przyczyn mniejszych możliwości innowacyjnych lubelskich przedsiębiorstw, jest fakt, iż większość podmiotów gospodarczych stanowią jednostki małe, 19

⁷ Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie lubelskim, 2013 r., Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2014.

lubelskim, 2013 r., Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2014. 22 zatrudniające do 9 osób, które nie są zdolne do wprowadzania innowacji w takim stopniu jak jednostki duże. W 2013 roku małe przedsiębiorstwa stanowiły aż 95,8% ogółu podmiotów.⁸

W wynikach finansowych przedsiębiorstw wystąpiły pozytywne zmiany.⁹ Zaobserwowano zmniejszenie kosztów uzyskania przychodów. Saldo wyniku finansowego brutto (po uwzględnieniu zdarzeń nadzwyczajnych) zwiększyło się o 9,5%, natomiast obowiązkowe obciążenia wyniku finansowego brutto wzrosły o 16,6%, względem roku 2012. Analizując saldo wyniku finansowego netto wypracowane przez poszczególne przedsiębiorstwa również widoczna jest poprawa, o czym świadczy jego wzrost aż o 7,9%. Zysk netto uzyskało 78,5% przedsiębiorstw (1,3 p.p. więcej). Poprawa nastąpiła także w przypadku wskaźników rentowności obrotu brutto i netto.

W celu wzmocnienia potencjału innowacyjnego, podmioty gospodarcze muszą ponosić nakłady finansowe, w szczególności na badania i rozwój, tak aby usprawnić wszelkiego rodzaju procesy produkcyjne. W 2009 r. poziom nakładów na badania i rozwój stanowił 0,48% poziomu PKB. W latach kolejnych nastąpił wzrost wskaźnika. W 2010 r. wyniósł 0,58%, rok później 0,67%. W 2012 r. województwo lubelskie znalazło się na 5 miejscu w kraju ze wskaźnikiem na poziomie 0,65% PKB.¹⁰

Zmiany w jakości życia ludności

Jednym ze wskaźników pokazujących stan zdrowia społeczeństwa oraz jakość świadczonych usług zdrowotnych jest ilość zgonów niemowląt na 1000 urodzeń żywych. Od 2010 roku poziom tego wskaźnika sukcesywnie obniżał się z 4,68 do 4,29 w roku 2012. Świadczyło to o poprawie poziomu życia na Lubelszczyźnie, a konkretnie o polepszeniu opieki medycznej kobiet w ciąży, podczas porodu i w okresie połogu, a także o lepszej świadomości kobiet dotyczącej dbania o zdrowie w trakcie ciąży. Zmniejszenie liczby zgonów wskazuje także na polepszenie jakości usług świadczonych przez placówki zdrowotne. W roku 2013, przy odmiennym trendzie dla Polski nastąpił wzrost wskaźnika do poziomu 4,56.

Sytuacja materialna pojedynczego gospodarstwa domowego jest uwarunkowana czynnikami zewnętrznymi takimi jak: sytuacja makroekonomiczna w kraju, koniunktura gospodarcza, wpływ otoczenia, regionu, w jakim znajduje się dane gospodarstwo, a także wiele czynników tkwiących w jego indywidualnych cechach. Sytuację materialną mierzy się m.in. poziomem przeciętnego miesięcznego dochodu rozporządzalnego na osobę. W województwie lubelskim zaobserwowano jego wzrost z 908,99 zł w 2009 roku do 1056,45 zł w roku 2012. Wynik ten jest znacząco niższy od średniej krajowej, co sprawia, że województwo lubelskie znalazło się na przedostatniej pozycji. Jednym z istotnych czynników, który także wpływa na stan sytuacji materialnej, jest wysokość dochodów do dyspozycji brutto na 1 mieszkańca. W woj. lubelskim na przestrzeni lat 2008-2011 wskaźnik ten

⁸ Zmiany strukturalne grup podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON w województwie lubelskim, 2013 r., Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2014.

⁹ Wyniki finansowe i nakłady na środki trwałe w województwie lubelskim w 2013 r. (wyniki wstępne), Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2014.

¹⁰ Nakłady na B + R liczone były w relacji do poziomu PKB z roku poprzedniego.

zwiększył się o 2522 zł (z poziomu 17167 zł/os. w 2008 r. do poziomu 19689 zł/os. w 2011 r.). W porównaniu do innych regionów, Lubelszczyzna charakteryzuje się niskim poziomem tego wskaźnika, który jest spowodowany m.in. wysokim udziałem osób zatrudnionych w rolnictwie.¹¹ Niskie dochody powodują obniżenie konsumpcji, a także działalności inwestycyjnej mieszkańców regionu. Ma to negatywny wpływ na napływ kapitału zagranicznego, który jest jednym z motorów rozwoju i wzrostu innowacyjności w regionie.¹²

Sytuację dochodową ludności obrazuje wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym (po uwzględnieniu w dochodach transferów społecznych). W woj. lubelskim jest on bardzo wysoki, ponieważ od 2008 do 2011 roku utrzymuje się on niezmiennie na najwyższym poziomie w Polsce. Wskaźnik ten na Lubelszczyźnie stopniowo wzrasta - na przestrzeni 3 lat zwiększył się o 3,7 p. p., z poziomu 27,6% w 2008 do 31,3% w roku 2011. Przeprowadzone badania nad formami wykazały, że w regionie lubelskim przeważa ubóstwo dochodowe.¹³ Warto podkreślić, iż w 2013 r. wśród studentów lubelskich uczelni blisko 30% z nich otrzymywało stypendia socjalne¹⁴, co tylko potwierdza nasilenie zjawiska ubóstwa dochodowego w gospodarstwach domowych na Lubelszczyźnie. Na zjawisko ubóstwa ma wpływ szereg czynników tj. wysoki udział osób bezrobotnych, często o niskim poziomie wykształcenia oraz osób pobierających świadczenia rentowe i emerytalne w tychże gospodarstwach domowych. Ubóstwo dochodowe dotyka dużo częściej mieszkańców wsi niż miast, dlatego też województwo lubelskie z powodu rolniczego charakteru jest bardziej narażone na pogłębianie się tego procesu.

Ubóstwo w mniejszym stopniu dotyczy osób posiadających wyższe wykształcenie. W całym województwie w 2012 r. stanowili oni tylko 1% wszystkich osób żyjących w ubóstwie. Największe zagrożenie ubóstwem występuje przede wszystkim wśród grupy osób z wykształceniem podstawowym i gimnazjalnym.¹⁵ Udział ludności z wyższym wykształceniem w wieku 15-64 lat w ogólnej liczbie ludności w tym wieku¹⁶ w województwie Lubelskim w 2010 r. wyniósł 18,7%. Z każdym rokiem obserwuje się wzrost tego wskaźnika do 22,4% w 2013 roku.

Według danych GUS w Lublinie, w województwie lubelskim ubóstwo dotyczy najczęściej tych gospodarstw, których członkami są osoby utrzymujące się z tzw. źródeł niezarobkowych. W 2009 r. jedno gospodarstwo domowe zamieszkiwały średnio 3,03 osoby, z czego świadczenia z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej pobierało 0,88 os. (emerytury i renty 0,76). W 2012 r. przeciętna liczba osób w gospodarstwach zmalała do poziomu 2,97 os., a liczba osób pobierających wszelkiego rodzaju świadczenia zwiększyła się do 0,95 os. (emerytury i renty 0,81). Jedną z przyczyn jest

¹¹ W Polsce o poziomie tych dochodów decyduje poziom dochodów uzyskiwanych z pracy najemnej oraz ze źródeł niezarobkowych. Najmniejszy udział w strukturze dochodów mają te, które uzyskuje się z pracy na rachunek własny w rolnictwie oraz poza rolnictwem. [w:] Problemy rozwoju przygranicznych regionów wschodniej Polski, red. C. Sadowska-Snarska, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Białymstoku, Białystok 2002, s.184.

¹² Ibidem (Snarska), s.185.

¹³ Jakość życia, kapitał społeczny, ubóstwo i wykluczenie społeczne w Polsce, GUS, Warszawa 2013, s.169.

¹⁴ Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2013/2014, Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2014.

¹⁵ Urząd Statystyczny w Lublinie.

¹⁶ Dane średnioroczne

coroczne zwiększanie się udziału osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności, których głównym utrzymaniem są świadczenia z ubezpieczeń społecznych i pomocy społecznej, co powoduje zwiększanie się zjawiska ubóstwa dla całego województwa.

Poziom zamożności społeczeństwa obrazuje ponadto stopień wyposażenia mieszkań w niektóre przedmioty trwałego użytku. Lubelszczyzna znajduje się na przedostatnim miejscu w kraju pod względem wysokości dochodów, dlatego też wydatki na wyposażenie mieszkań są z reguły obniżane. Większość gospodarstw posiada takie dobra materialne jak samochód, czy telefon komórkowy. W województwie lubelskim w 2012 roku tylko co 10 gospodarstwo domowe (11,2%) wyposażone było w zmywarkę (Polska 19,5%). Ponad połowa była wyposażona w komputer osobisty z dostępem do Internetu. W 2012 roku dostęp do Internetu miało 59,5% gospodarstw domowych (56,7% w 2009 r.), natomiast do Internetu szerokopasmowego 48,3% wszystkich gospodarstw.¹⁷

Zmiany demograficzne

Głównym problemem ostatnich lat jest zjawisko wyludniania się Lubelszczyzny. Od 2010 r. do 2013 r. ubyło 22 461 osób. Od 14 lat obserwowany jest również proces wyludniania się stolicy województwa. Mieszkańcy Lublina przeprowadzają się przede wszystkim do innych miejscowości w Polsce. Coraz częściej migracje następują w kierunku mniejszych miejscowości pod Lublinem.¹⁸ Długofalowe prognozy dla Lublina wskazują na to, że do 2035 roku liczba mieszkańców stolicy województwa zmniejszy się do poziomu 305 063 osób.

Zmiany w liczbie ludności są spowodowane w pewnym stopniu zwiększoną liczbą migracji międzywojewódzkich. W 2009 r. wyemigrowały łącznie 7642 osoby, a do 2012 roku nastąpił wzrost tej liczby o 453 osoby (8095 os.). Najwięcej mieszkańców Lubelszczyzny emigruje do województwa mazowieckiego. Osoby, które przeprowadziły się na Mazowsze stanowiły prawie 50% całkowitej liczby emigrantów do innych województw. W 2009 r. było to 4017 osób, a w roku 2012 nastąpił wzrost do poziomu 4587 osób. Migracje w kierunku woj. mazowieckiego są spowodowane takimi przestankami jak: zwiększona możliwość zdobycia pracy, oferowanie przez pracodawców wyższych zarobków, lepsze warunki życia, bogatsza oferta kulturalna. Do województwa lubelskiego najchętniej emigrują mieszkańcy województwa mazowieckiego, którzy stanowią prawie 1/3 wszystkich przeprowadzających się na Lubelszczyznę. W województwie lubelskim chętnie osiedlają się także mieszkańcy województwa podkarpackiego oraz śląskiego.

Niski poziom płac, małe możliwości zdobycia pracy zgodnie ze zdobytym wykształceniem, sprawiają, że wielu mieszkańców Lubelszczyzny (szczególnie młodych ludzi) decyduje się na wyjazd do innych województw lub za granicę. Istotnym wskaźnikiem obrazującym zmiany demograficzne jest saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na 1000 ludności.

Od wielu lat obserwowane jest ujemne saldo migracji. W 2010 roku było ono na poziomie (-2,3), w latach 2011-2012 wielkość salda kształtowała się na poziomie (-2,4), natomiast w 2013 r. zanotowano

¹⁷ Brak danych za rok 2009

¹⁸ Lubelski Ośrodek Badań Regionalnych

jeszcze niższe saldo o wartości (-2,6). Od wielu lat na Lubelszczyźnie odnotowuje się najniższe saldo w całym kraju. Od wielu lat obserwuje się także zjawisko ujemnego przyrostu naturalnego, nazywanego ubytkiem naturalnym. W województwie lubelskim w 2013 roku przyrost naturalny na 1000 ludności kształtował się na poziomie (-1,44), a w 2012 r. (-0,62). We wcześniejszych latach przyrost naturalny na 1000 ludności wynosił odpowiednio (-0,18) w roku 2010, a w 2011 r. (-0,74). Na przestrzeni lat 2012-2013 zmarło o 1,3% więcej osób, a urodziło się o 7% mniej.¹⁹

Obniżenie się poziomu liczby osób w wieku przedprodukcyjnym powoduje wzrost wskaźnika obciążenia demograficznego. Na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym przypada coraz więcej osób w wieku poprodukcyjnym. W 2009 r. takich osób było statystycznie 88,7, a do 2012 r. ich liczba wzrosła do poziomu 99 osób.

Od 2009 roku obniżył się o 8% współczynnik dzietności. Niekorzystne zjawiska demograficzne są wyzwaniem na najbliższe lata. Niski przyrost naturalny, tendencja spadkowa w kształtowaniu się wskaźnika dzietności oraz proces starzenia się ludności wpłynie negatywnie m.in. na sytuację na rynku pracy.²⁰

Mieszkańcy województwa lubelskiego niechętnie zawierają małżeństwa. Obrazuje to wskaźnik liczby zawartych małżeństw na 1000 ludności. Od 2010 r. do 2013 r. wskaźnik zmniejszył się o 21%. W 2010 r. zawarto 6,10 małżeństw, natomiast w roku 2013 ich liczba była najniższa w badanym okresie i kształtowała się na poziomie 4,80 na 1000 ludności. Spadek liczby zawieranych małżeństw w pewnym stopniu odpowiada za niski współczynnik dzietności.

Rynek pracy

Liczba osób aktywnych zawodowo od kilku lat utrzymuje się na podobnym poziomie. Współczynnik aktywności zawodowej według BAEL w%²¹ pokazuje, że niewiele ponad połowę osób w wieku 15 lat i więcej stanowią osoby pracujące i bezrobotne. W 2010 r. stanowiły one 55,9% ogólnej liczby ludności osób w wieku produkcyjnym, 56,6% w 2011 r., 56,5%, w 2012, a w roku 2013 wskaźnik był na poziomie 56,6%. W 2013 r. na Lubelszczyźnie aktywność zawodowa była wyższa niż średnia aktywność dla Polski (Polska 55,9%).

W 2013 r. ponad połowa osób była zatrudniona w sektorze prywatnym (58,3%), a w sektorze publicznym 41,7%. W 2009 r. liczba pracujących na 1000 ludności wyniosła 352 osoby i wzrosła w 2012 roku do 366 osób.²²

Liczba osób pracujących w gospodarce narodowej w 2009 r. wyniosła 759,5 tys. i wzrosła do 793 tys. w 2012 roku. Analiza struktury pracujących według PKD 2007²³ wykazuje, że najwięcej osób pracuje

¹⁹ Ludność, ruch naturalny i wędrowniczy w województwie lubelskim w okresie I-XII 2013 r., Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2014.

²⁰ Wskaźniki zrównoważonego rozwoju Polski, GUS, Katowice 2011.

²¹ (Wartości przeciętne w roku). Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego w 2013 r., Urząd Statystyczny w Lublinie, Lublin 2014.

²² Rocznik Statystyczny Województw 2010, 2011, 2012 i 2013.

w sekcji: rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (39% ogółu pracujących). W sekcji: przemysł i budownictwo liczba pracujących wyniosła w 2012 roku 138 tys.(17% ogółu pracujących).

Od 2010 r. do 2013 r. stopa bezrobocia ogółem²⁴ wzrosła o 1,3 p.p. (w 2013 r. wyniosła 14,4%. przy 13,1% w 2010 r.). Pod względem poziomu stopy bezrobocia, województwo lubelskie znalazło się na 8 miejscu w skali całego kraju. Spowodowane jest to m.in. zjawiskiem ukrytego bezrobocia na wsi.²⁵ Stopa bezrobocia w wieku produkcyjnym²⁶ w roku 2010 wyniosła 10,1%, w 2011 r. wskaźnik wzrósł o 0,5 p.p., rok później wyniósł on 10,8%, a w 2013 r. zaobserwowano niewielkie obniżenie się tego wskaźnika do poziomu 10,7%. W analizie rynku pracy istotne jest zbadanie wskaźnika zatrudnienia w wieku 15-64 lat²⁷. Wysoki poziom zatrudnienia obrazuje poprawę spójności społeczno-gospodarczej.²⁸ Wzrost tego wskaźnika na przestrzeni ostatnich lat ukazuje, że w województwie lubelskim nastąpiła stopniowa poprawa w realizowaniu najważniejszych celów polityki zatrudnienia, przejawiająca się m.in. w zwiększeniu liczby miejsc pracy oraz inwestowaniu w kapitał ludzki. W 2010 r. wskaźnik kształtował się na poziomie 59% osiągając 60,6% ogólnej liczby ludności w 2013 r.

Od 2010 r. obserwowany jest spadek liczby osób bezrobotnych przypadających na 1 ofertę pracy. W 2010 r. na jedną ofertę przypadało aż 166 bezrobotnych, natomiast w 2013 r. ich liczba obniżyła się do poziomu 119 osób.²⁹

Najwięcej, bo aż 51,3% ogółu pracujących, zatrudnionych jest w jednostkach dużych, w jednostkach średnich pracuje 30,8% pracujących, natomiast w małych tylko 18,0%.

Finanse samorządu terytorialnego

Jednostki samorządu terytorialnego (JST) w województwie lubelskim znajdują się w słabej kondycji finansowej. Zwiększa się wysokość długu publicznego, a obrazuje to poziom wydatków na obsługę długu publicznego JST wszystkich szczebli na 1000 zł dochodów budżetu JST. Od 2009 r. do 2012 r. dynamika tego wskaźnika wyniosła 202%. W 2009 r. poziom wydatków na obsługę długu wyniósł 9,1 zł na 1000 zł dochodów, natomiast w 2012 r. wartość wskaźnika wyniosła 18,4 zł.

Atrakcyjność inwestycyjna regionu

Na podstawie Raportu atrakcyjności inwestycyjnej³⁰, analizując wyniki wszystkich województw, można zauważyć, że region lubelski charakteryzuje się niską atrakcyjnością inwestycyjną. Od 2010 r. do 2013 r. za wyjątkiem roku 2012, Lubelszczyzna znajdowała się na 15 miejscu w kraju.

---

²³ Brak danych za rok 2009. Bank Danych Lokalnych.

²⁴ Stan na koniec 31 XII.

²⁵ Każdy kto posiada użytki rolne o powierzchni 2 ha przeliczeniowe, nie jest uznawany za osobę bezrobotną.

²⁶ Dane średnioroczne

²⁷ Dane średnioroczne

²⁸ Wskaźniki zrównoważonego rozwoju Polski, GUS, Katowice 2011, s. 90.

²⁹ W 2011 r. na jedną ofertę pracy przypadało 211 osób, a w 2012 r. ich liczba zmalała do poziomu 140 osób.

³⁰ Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2013, red. Marcin Nowicki, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2013, s. 32.

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Atrakcyjność inwestycyjna dla działalności przemysłowej w 2013 r. dla podregionu lubelskiego i puławskiego była niska, a chełmsko-zamojski i bialski zostały zakwalifikowane do podregionów o najniższej atrakcyjności. Dla działalności usługowej podregion lubelski zaliczono do grupy o najwyższej atrakcyjności³¹. Brano pod uwagę zalety takie jak dostępność transportowa w postaci węzła transportowego rangi regionalnej z dostępem do międzynarodowego lotniska oraz odpowiednia wielkość i jakość zasobów pracy uwarunkowana wysoką aktywnością społeczeństwa, a także wysokim nasyceniem regionu ilością studentów. Identyczne zalety były brane pod uwagę w ocenie atrakcyjności inwestycyjnej dla działalności zaawansowanej technologicznie. W tej ocenie podregion lubelski uzyskał 10 miejsce wśród regionów o najwyższej atrakcyjności.

Na terenie Lublina od 2007 r. funkcjonuje Podstrefa Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK MIELEC. Inwestorzy coraz częściej decydują się na podjęcie działalności na terenie Lublina, ze względu na odpowiednie warunki do rozwoju przedsiębiorstw oraz dogodne położenie lokalizacyjne w pobliżu obwodnicy miasta Lublin, węzła komunikacyjnego trasy ekspresowej S-17 oraz Portu Lotniczego Lublin S.A. Funkcjonowanie w Lubelskiej Podstrefie jest podyktowane korzyściami takimi jak: wysoki kapitał intelektualny miasta akademickiego, obniżone koszty pracy (ok. 15% niższe niż w innych miastach wojewódzkich) oraz zaplecze w postaci wysoce wykwalifikowanego kapitału ludzkiego.³² Do 2013 r. ponad połowa obszaru Podstrefy została zagospodarowana przez 24 przedsiębiorstwa, a 11 z nich rozpoczęło już produkcję. Z tytułu przynależności do Podstrefy uzyskują one wiele korzyści ekonomicznych. W 2013 roku pozwolenie na działalność otrzymało 7 37 przedsiębiorstw, a 2 z nich utworzyło 90 nowych miejsc pracy (pozostałe firmy planują 185 nowych stanowisk).

Jedną z szans dla rozwoju gospodarczego województwa lubelskiego, jest próba poszukiwania na jego obszarze gazu łupkowego. Z badań wynika, że na Lubelszczyźnie znajdują się dosyć pokaźne złoża tego surowca. W ubiegłych latach w Polsce wykonano 50 odwiertów, z czego na Lubelszczyźnie aż 18.³³ Możliwość wydobywania gazu łupkowego byłaby istotnym impulsem do rozwoju regionu, m.in. poprzez zwiększenie PKB, zmniejszenie kosztów pozyskiwania energii.³⁴

Wykorzystanie funduszy unijnych i oddziaływanie na ważne obszary życia społeczno-gospodarczego regionu³⁵

W 2011 r. ramach RPO 2007-2013 beneficjenci mogli korzystać ze środków UE w wysokości 3,5 mld zł, (na jednego mieszkańca województwa lubelskiego przypadło 1612 zł³⁶). W 2012 r.

³¹ 11 miejsce wśród podregionów o najwyższej atrakcyjności

³² Broszura: Specjalna Strefa Ekonomiczna Euro-Park Mielec Podstrefa Lublin, www.lublin.eu.

³³ www.wybierzlublin.pl

³⁴ Problemem jest brak tzw. ustawy łupkowej, która określałaby, kto może występować o koncesję i jakie zasady będą warunkowały ponoszenie daniny za wydobycie gazu łupkowego.

³⁵ Regionalne Obserwatorium Funduszy Europejskich. Stan wdrażania Programów Europejskich oraz Programów Wsparcia w Województwie Lubelskim: według stanu na 31.12.2013 r. V Raport, UMWL, Lublin 2014; według stanu na 31.12.2012 r. III Raport, Lublin 2013; według stanu na 30.06.2012 r. II Raport, Lublin 2013.

dofinansowanie projektów z UE wyniosło 3,7 mld zł, natomiast wykorzystanie funduszy europejskich per capita wynosiło 1749 zł. W 2013 r. kwota dofinansowania była na poziomie 4,3 mld zł, a kwota per capita wzrosła do poziomu 2002 zł na jednego mieszkańca.

Analizując wykorzystanie funduszy unijnych według obszarów interwencji³⁷ zaobserwowano, że pierwszym co do wielkości dofinansowania obszarem był transport. W 2011 r. przeznaczono na ten cel 942 mln zł, w 2012 r. kwota dofinansowania wyniosła 1 mld zł, a w roku 2013 do dyspozycji beneficjentów było 1,05 mld zł. W badanym okresie największym osiągnięciem było powstanie Portu Lotniczego oraz rozpoczęcie budowy dróg ekspresowych S17 i S12. Kolejny obszar jest związany z badaniami i rozwojem technologicznym oraz dotyczy wprowadzania innowacji, a także rozwoju przedsiębiorczości. Dofinansowanie z UE w 2011 r. wyniosło 725 mln zł, w 2012 r. było na poziomie 776 mln zł, a w 2013 r. UE przeznaczyła środki w wysokości 978 mln zł. Jednym z ważniejszych przedsięwzięć w tym okresie było powstanie Puławskiego Parku Naukowo-Technologicznego, który współpracuje z uczelniami wyższymi, instytucjami naukowo-badawczymi oraz przedsiębiorstwami produkcyjnymi w celu poszukiwania nowych technologii i produktów rynkowych. Dużym wsparciem objęto także obszar związany z inwestycjami w infrastrukturę społeczną. W 2011 r. dofinansowanie wyniosło 530 mln zł, w 2012 r. było na poziomie 582 mln zł, a w 2013 r. osiągnęło wartość 607 mln zł. Kolejny obszar, który uzyskał wsparcie to turystyka, kultura i rewitalizacja obszarów miejskich i wiejskich (pod względem liczby projektów uplasował się na 2 miejscu). Dofinansowanie tych projektów w 2011 r. wyniosło 472 mln zł, w 2012 r. rozdysponowano 507 mln zł, a w 2013 r. do wykorzystania przez beneficjentów było 560 mln zł. Kwota dofinansowania z UE na ochronę środowiska i zapobieganie zagrożeniom wyniosła 448 mln zł w 2011 r., 485 mln zł w 2012 r., a w 2013 r. była na poziomie 469 mln zł. Obszar tematyczny: społeczeństwo informacyjne został dofinansowany w 2011 r. kwotą rzędu 232 mln zł, w 2012 r. wyniosła ona 241 mln zł, a w roku 2013 273 mln zł. Obszar tematyczny dotyczący energii objęto dofinansowaniem w wysokości 72 mln, w 2012 r. - 94 mln zł, a w roku 2013 zaobserwowano bardzo wysoki wzrost do poziomu 230 mln zł. Obszar tematyczny: rynek pracy, zatrudnienie i integracja społeczna w latach 2011-2013 był objęty kwotą dofinansowania na poziomie około 5 mln zł.

Głównym celem RPO WL było „Podniesienie konkurencyjności Lubelszczyzny prowadzące do szybszego wzrostu gospodarczego oraz zwiększenia zatrudnienia z uwzględnieniem walorów naturalnych i kulturowych regionu”.³⁸ W 2012 r. w efekcie realizacji projektów w ramach RPO WL 2007-2013 objęto wsparciem 307 nowopowstałych przedsiębiorstw (według podpisanych umów o dofinansowanie). Wsparciem objęto również 668 przedsiębiorstw, które środki z UE przeznaczyły na wprowadzanie innowacji oraz nowych produktów. Jednym z efektów wykorzystania funduszy unijnych było utworzenie 2807 nowych miejsc pracy (według podpisanych umów, 1756 według

---

³⁶ Wykorzystanie funduszy europejskich per capita w latach 2011-2013-obliczenia własne na podstawie danych z KSI SIMIK i GUS.

³⁷ Baza danych KSI SIMIK. Podział środków unijnych na obszary tematyczne jest zgodny z klasyfikacją wydatków strukturalnych określonych rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji wydatków strukturalnych (Dz. U. nr 44 poz. 255).

³⁸ Efekty omawiane są w ramach I-VIII Osi Priorytetowej z wyłączeniem Osi IX

zrealizowanych projektów). Pomoc z UE skierowano także do 226 małych oraz 95 średnich przedsiębiorstw. Dofinansowanie z UE wpłynęło również na zmiany w infrastrukturze transportowej, ponieważ w 2012 r. zrekonstruowano 425 km dróg, w tym 37 km dróg regionalnych i 388 km dróg lokalnych. Jednym z efektów wdrażania RPO WL w 2013 r. jest utworzenie 2746 nowych miejsc pracy, co w sposób znaczący wpłynęło na poprawę alokacji zasobów na rynku pracy. W ramach realizowanych projektów o dofinansowanie wsparto 278 nowopowstałych przedsiębiorstw, a także przyczyniono się do wprowadzenia nowych i innowacyjnych produktów przez 405 firm. W przeprowadzonych projektach związanych ze wsparciem inwestycyjnym objęto 291 przedsiębiorstw MŚP. Istotnym efektem przeprowadzonych projektów w ramach RPO 2007-2013 jest zrekonstruowanie i wybudowanie prawie 530 km dróg.³⁹

---

³⁹ Regionalne Obserwatorium Funduszy Europejskich. Stan wdrażania Programów Europejskich oraz Programów Wsparcia w Województwie Lubelskim: według stanu na 31.12.2013 r. V Raport, UMWL, Lublin 2014

